

Kobra.

Deon Meyer. Kaapstad: Human & Rousseau, 2013. 385 pp. ISBN: 978-0-798-16504-4.

EPUB: 978-0-718-16505-1.

MOBI: 978-0-798-16506-8.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v52i1.25>

Wanneer kaptein Bennie Griessel aan die begin van Deon Meyer se tiende roman, *Kobra*, na 'n bloedbad by 'n gastehuis buite Franschhoek ontbied word, kan hy hom beswaarlik indink watter komplekse wendings dié moordsaak in die loop van 385 bladsye gaan neem. Geswore Deon Meyer-aanhangers sou waarskynlik niks minder van 'n nuwe roman van dié misdaadskrywer verwag nie.

Soos wat Meyer se internasionale aansien toeneem, vertoon sy romans—naas talle verwysings na Suid-Afrikaanse aktualiteite—ook toenemend kosmopolitiese kenmerke. Bennie se kollega, kaptein Vaughn Cupido, lewer byvoorbeeld die volgende kommentaar na aanleiding van die moordtoneel aan die begin van *Kobra*: “En wat is dit dié? Duitse owner van 'n boereplaas met 'n Franse naam waar 'n Brit gekidnap is. Fucking United Nations of Crime, dis wat ons nou word. And why? Cause they bring their troubles here. Soos daai Franse by Sutherland, en die Dewani-ding, and who gets the rap? Suid-fokken-Afrika.” (25)

Op dié wyse situeer Meyer die voorkoms van misdaad en geweld (wat al endemies blyk te wees aan Suid-Afrika) binne 'n véél groter konteks van internasionale ongeregtheid, met die gevolg dat dit ook ironies gerelativeer, of ten minste gekontekstualiseer, word.

By die gastehuis, La Petite Margaux, is daar drie lyke met drie perfekte kopskote. Twee van die oorledenes is militêre tipes, oud-SAPD-lyfwagte wat as persoonlike sekuriteitswagte vir Jeanette Louw, besturende direkteur van Body Armour (soos in *Onsigbaar en 7 dae*), gewerk het. Aan die chaos in die hoofslaapkamer wil dit lyk asof 'n vierde persoon ontvoer is. Later blyk dit ene David Patrick Adair, 'n

professor in Toegepaste Wiskunde en Teoretiese Fisika aan die Universiteit van Cambridge te wees wat Suid-Afrika met 'n vervalste paspoort in die naam van Paul Anthony Morris binnegekom het.

'n Belangrike ontdekking is dat die patroondoppies wat op die toneel gevind is, die gravering bevat van 'n spoegkobra en die letters NM, 'n afkorting vir *Naja mossaambica*—die Latynse naam van die Mosambiekse spoegkobra. Die aanvanklike vermoede is dat 'n internasionale huurmoordenaar, 'n gebore Mosambieker met die naam Joaquim Curado, die huurmoordenaar (“Kobra”) is.

Soos in vorige Meyer-romans worstel Bennie Griessel, as tipiese hardebaardspeurder (*hard-boiled detective*) met allerlei persoonlike demone en probleme. Terwyl van dié probleme—soos sy gebroke huwelik, sy drankstryd, sy afwesigheid as vader—aan gereelde lesers bekend behoort te wees, bring sy verhouding met die sangeres Alexa Barnard ook 'n hele paar nuwe probleme mee. (’n Mens sal byvoorbeeld moeilik weer met dieselfde mate van onskuld aan die woord “karnallie” kan dink.) Bennie se twyfel of hy opgevoed, vermoënd en viriel genoeg is om aan Alexa se hoë verwagtings te voldoen, asook die voortdurende vrees dat sy “die een of ander tyd deur [hom] gaan sien” (267), kan as 'n subtiele appropriasie van die konvensionale eienskappe van die macho hardebaardspeurder beskou word.

Wat sy werk betref, gaan dit nie veel beter met Bennie nie: Hy moet byvoorbeeld op 'n daaglikse basis sy bestaan as lid van die Valke en gesamentlike operasionele bevelvoerder van die Kobra-saak regverdig, en boonop bewys lewer dat hy kan tred hou met die tyd, al praat Vaughn nog van hom as 'n “old dog” en Bones van 'n “old salt”:

Hy het die afgelope ses maande so hard gewerk om in te haal, om aan te pas by die Valke, om die hele span-ding te aanvaar en 'n doeltreffende speek in die Valke-wiel te word. Ondanks die

feit dat hy die oudste speurder in die Geweldsmisdaadgroep is, verstok in die tradisionele manier van dinge doen. (54)

Ten spyte van sy eie tekortkominge en sy bewustheid van al die gebreke in die bestel, bly Griessel 'n idealis met 'n verbete drang om die "Kobra" vas te trek:

Want daar is vir hom iets ontsaglik afstootlik aan die hele konsep van 'n huurmoordenaar met 'n handelsmerk. Dis sosiopaties, dis arrogant, dis vir hom soort van verteenwoordigend van alles wat verkeerd is met hierdie land, almal is geld-en status- en roembehep. Dis al hoe meer die wortel van die kwaad, die oorsprong van al hoe meer misdaad. (...) En om ouens te vang, dit is wat hy kan doen. In elk geval al wat hy ordéntlik kan doen. En hy kan dit nie ontken nie, hy doen dit dikwels met sukkel en foute, maar daardie oomblik wanneer jy die boeie om die fokker se polse knip en jy sê vir hom 'jy's onder arres', daar's min wat daarby kom, dit is wanneer die heelal weer balanseer, vir 'n oomblik lank. (118)

Ondanks die feit dat Bennie Griessel waarskynlik een van die bekendste én gewildste hardebaardspeurders in Afrikaanse misdaadfiksie is, behoort *Kobra* in 'n groot mate aan die sjarmante grypdief, Tyrone Kleinbooi, wat as 'n andersoortige antiheld die hoofkarakter van die tweede verhaallyn van die roman uitmaak. Met sy pleegpa, Uncle Solly, se praktiese diefstalraad as 'n tipe "gedagtestem" en morele kompas, steel Tyrone beursies en selfone—meestal van goedgeelowige, ryk toeriste—om sy suster se universiteitskoste te dek en die huur van sy kamer te betaal.

Wanneer hy egter die beursie van 'n besonder aanvallige Mediterreense skoonheid by die Waterfront vaslê, word hy nie net deur die sekuriteitspersoneel vasgetrek nie, maar beland ook die dodelike "Kobras" op sy spoor. Hulle slaag byvoorbeeld daarin om sy suster, Nadia, op die US-kampus te ontvoer. 'n Algoritme op die inligtingskaart in die beursie wat

Tyrone gesteel het, word uiteindelik as losprys vir sy suster se lewe geëis. Oorhandig Tyrone dit nie aan die geheimsinnige "Kobras" nie, word sy suster summier tereggestel.

Enersyds word Tyrone uitgebeeld as 'n slagoffer van die sosio-ekonomiese omstandighede waarin hy hom as jong bruin man in Suid-Afrika bevind. Hy bly egter nie handjies gevou in sy ellende vassit nie. Op besonder vernuftige wyse prakseer hy allerlei planne om dié belemmeringe te oorkom en iets van homself en sy suster (albei weeskinders) te maak.

Aan die hand van dié besonder onthoubare karakter, dwing Meyer die leser van sy roman om sy/haar eie etiese/morele standpunte (spesifiek ten opsigte van misdaad in Suid-Afrika) te herevalueer. Aan die een kant is Tyrone 'n selferkende misdadiger wat aan-gekeer word vir sy oortredings; aan die ander kant kan die leser ook nie help om empatie met hom te ontwikkel en hom vir sy vindingrykheid en gladde bek te bewonder nie. Wat dinge veral kompliseer, is die feit dat Tyrone verreweg die meeste van die geld wat hy onregmatig bekom vir sy suster se universiteitskoste aanwend, én dat dit juis dié vaardighede is wat hy as grypdief aanleer wat hy uiteindelik gebruik om Nadia uit die hande van die skurke te bevry en sodoende toe te sien dat reg en geregtigheid geskied.

Hierdie morele/etiese ambivalensie wat die leser in *Kobra* ervaar, bereik 'n hoogtepunt wanneer die laaste deel van die roman in 'n wraakspel onttaard: in tipies "Wilde Weste"-styl vat Tyrone 'n hele groep "giftige" huurmoordenaars met sy kennis van en vertroutheid met selfone, asook die treinverbindinge in die Skiereiland, aan. Wanneer hy hulle uiteindelik uitoorlê, word hy deur kaptein Vaughn Cupido 'n tweede kans gegun: "Make a life, Tyrone. Few people get the chance. [...] Jy's 'n brave ou. Baie brave. Jou suster is lucky om jou te hê." (371)

Hoewel uiters verrassend en onthutsend is die slot van Meyer se roman nie heeltemal

nuut óf uniek nie. Nie alleen herinner dit aan die verrassende slot van sy roman *Infanta* (2004) nie, maar byvoorbeeld ook aan die kortverhale van Arthur Conan Doyle waarin sy bekende speurderkarakter, Sherlock Holmes, die misdadiger doelbewus laat ontsnap.

In sy bespreking van speurverhale merk Skenazy (113) tereg op dat die hardebaard-speurverhaal gestruktureer word deur 'n plot met 'n dubbele ritme "advancing inevitably forward in time while simultaneously moving backward, against the narrative flow, to resolve the violence and disruption that have prompted the client to seek out the detective in the first place". Ofskoon die retrospektiewe gedeelte van die vertelling dikwels 'n daling van spanning tot gevolg kan hê, slaag Meyer uiters behendig daarin om nie net die spanningslyn deurentyd hoog te hou nie, maar dit selfs ook geleidelik te intensiveer. Gedurende Bennie, Vaughn en Tyrone se jaagtog teen tyd aan die einde van die roman, word die skroewe behoorlik vasgedraai.

Soos in talle ander tydgenootlike Suid-Afrikaanse speur- en misdaadromans, word daar in *Kobra* baie duidelik sosiopolitieke kommentaar gelewer op die huidige stand van sake in ons relatief jong demokrasie. Dit is egter opvallend—en myns insiens ook verblydend—dat Meyer karakters soos Bennie en Vaughn se skeptisisme en ontnugtering, deurgaans aan die hand van iemand soos Mbali Kaleni se politieke optimisme en onwrikbare geloof in die bepalinge van die grondwet gebalanseer en gekenter word.

Leon de Kock het al by meer as een geleentheid na Deon Meyer se misdaadromans as "sonderlinge karakterstudies" verwys. Wat veral in *Kobra* beïndruk, is Meyer se vermoë om in 'n redelik digbevolkte en hoofsaaklik intrige gedrewe roman, oortuigende karakters van vlees en bloed aan die hand van karakteropenbarende, dikwels skreeusnaakse, dialoog te skep. Soos in *13 uur* en *7 dae* word humor ook veel kwistiger aangewend as in

sy eerste romans, maar sonder dat dit enigszins ligsinnig raak of afbreuk doen aan die spannende erns van gebeure.

As daar nie 'n mate van literêre snobisme ten opsigte van sogenaamde "ontspanningslektuur" in die algemeen, en misdaadfiksie in die besonder, bestaan het nie, sou Deon Meyer nie net as een van die voorste Suid-Afrikaanse skrywers gereken word nie, maar sou hy in alle waarskynlik ook véél meer "literêre" pryse verower het.

Thys Human

Thys.Human@nwu.ac.za

Noordwes-Universiteit

Potchefstroom

Geraadpleegde bron

Skenazy, P. "Behind the Territory Ahead". *Los Angeles in Fiction: A Collection of Essays*. Ed. David Fine. Albuquerque: U of New Mexico P, 1995: 103–25.